

פרחים ולבכות בשירות הקפיטליזם

מאת סמדר שפי

"זמן לאהבה" בזמן לאמנות, תל אביב

אחדות מהיצירות מתמקדות בכפן מסוים של ייצוגי האהבה. שלומית אלטמן, למשל, ציירה על לוחות פרספקס שקופים קווים אדומים, המתארים זוגות במצבים אינטימיים: ריקוד, חיבוק, נשיקה. שם העבודה, "אלוהים, זה כל כך סוריאליסטי!", רומז לאופן שבו אנו תופשים את המציאות דרך פילטרים של ייצוגים מוכרים, כמו אמנות חזותית וקולנוע. ענת כן שאול מטפלת אף היא בנושא של הגדרת רגשות על פי ייצוגים מוכרים, ובסדרת הציורים שלה, ששמותיהם כשמות סרטים - "חיזור גורלי" ו"חטא על סף ביתך" - למשל - מופיעים גיבורי הסרטים ברגעים אופייניים מתוכם.

שתי יצירות בלבד - של ניר הוד ושל מרב סודאי - מתקשרות לאקטואליה ולפוליטיקה. הוד מצייר חיילת ישראלית הרכונה מעל חייל פצוע, עוטה כאפיה משובצת באדום ולבן, ואילו סודאי מציגה יצירה גדולה, עשויה צבעי זכוכית בסגנון אר-נובו מאוחר, ובה דימויים - מזגות מתעלסים ועד נשים המופיעות בפרסומות למזון. בכותרת העבודה, "המתאבדות למתאבדים", מהדהדת האמירה השוביניסטית "הטובים לטיס, הטובות לטייסים", והיא לוקחת את הצופים למחוזות הפנטסיה של הכיבוש הגברי. 70 הבתולות המובטחות למתאבדים הפלשתינאים הן בוודאי לא פרס רומנטי, והפנטסיה המתקתה והאירונית שסודאי מציגה היא של דבר משובש, של דימוי אהבה שנהפך למנוע של שנהא.

גיל ומוטי, זוג אמנים שחיים תוך טשטוש מתמיד של הגבולות בין חייהם לאמנות שלהם, הפכו את טקס נישואיהם ברטרדם לפרויקט אמנותי. בתערוכה מוצג סרט וידיאו המתעד את הטקס, וכן הבגדים שלכשו בו בני הזוג, המקבלים מעמד של חפצים היסטוריים או שרידי קדושים (רליקוויות). כמו התצלומים של מירב הימן בסדרה "אחות רחמנייה", המתעדים פגישות עם אנשים שהכירה כשיטוטים באינטרנט, הציורים של רפי פרץ, ובהם זוג גברים ברגעי אהבה ביתיים, והציורים המכילים באיכותם של מאיר פיציחדזה, שבהם הוא נראה מתנשק עם חברתו - גם יצירתם של גיל ומוטי אינה חזקה או מעניינת מספיק בפני עצמה. התחושה היא שכל העבודות הללו קובצו כאן יחד בעיקר כדי להצדיק את תזת התערוכה.

התערוכה מספקת הזדמנות לראות כמה עבודות מצוינות, כמו "חי דומם בעונת המלפפונים" של מירי סגל, "אדם וחיה" של דניה שנהב ודורון סולומנס (שהוצגה לאחרונה במכון לאמנות דיגיטלית בחולון) וציוריו של עוזי קצב. עם זאת, הבחירה של היצירות על פי נושאן, ונדמה שפחות על פי איכותן, ומגוון היצירות שאינו מתעלה לאמירה מורכבת, גורמים לכך שהתערוכה נותרת נחמדה בלבד.

אף על פי שהיא אינה מוגדרת כך, "זמן לאהבה: דימויים של אמנות רומנטית באמנות ישראלית עכשווית" היא תערוכה קיצית מובהקת. האתגר שהיא מציבה לצופים אינו גדול מדי: תכניה נגישים וחלק ניכר ממנה יפה במובן הראשוני ביותר. זאת בהחלט תערוכה בעלת משקל, ולמרות זאת הצופים לא יוצאים ממנה טרודים.

האוצרת תמי כץ פרימן קיבצה יותר מ-50 יצירות של אמנים ישראלים, רובם צעירים, העוסקות באהבה רומנטית (להבדיל מביטוי גוף או מיניות). יש בהן לבכות, פרחים, נשיקות וזרי חתונה - סמלים מובהקים של רומנטיקה, הנושקים לקיטש. באמצעות העבודות עוסקת כץ פרימן בקשר שבין רומנטיקה לתרבות צרכנית, ולמעשה בעיצוב תדמיות המושפע מאינטרסים קפיטליסטיים. בהקשר הישראלי מעניין במיוחד הפער בין האתוס הישראלי בעבר, שדגל באיפוק, בסגפנות ובריסון רגשי, לבין החגיגה של רגשות ומחוות רומנטיות ציבוריות הרווחות בשנים האחרונות, כמו הכרזות אהבה על שלטי חוצות או הצעות נישואים על מסך בטיסה.

בקטלוג התערוכה כץ פרימן מתארת את ה"אנורקטיות הרגשית" המאפיינת חלקים מהאמנות הישראלית (ומצטטת מקטלוג תערוכת "דלות החומר" שאצרה שרה בריטברג לפני 18 שנה), ואת השינוי שחל באמנות המקומית משנות ה-90, שבהן נוצרו המוקדמות שבעבודות התערוכה. כץ פרימן, כאמור, כותבת מזווית של ביקורת על הבניית המושגים הקפיטליסטיים; גם מאמרה של הפרופ' אזה אילוז המופיע בקטלוג, "תשוקות שוק: כיצד שינה הקפיטליזם את משמעות האהבה", הולך בכיוון זה, וגורס שהאהבה הרומנטית, כפי שהיא נתפשת היום, היא בעיקר מקדמת יעילה של מוצרי פנאי.

אחת העבודות המוצלחות בתערוכה היא "נאהבים" של ניר הוד, ציור מ-1999 העשוי שמן על בד אך נראה כמו תצלום רנטגן בגוני אדום, של זוג בחוק ומחייך. הוד ממשיך מסורת אירופית ארוכה של ציור שלדים, לעתים בתנוחות של אנשים חיים (הדוגמה הבולטת היא מוטיב ה"דאנס מקאברה", שלדים מרקדים), שמזכירים כיצד המוות נוכח, אורב לאדם, גם ברגעיו המאושרים ביותר והחסינים כביכול מפני צער. בהקשר של התערוכה, זהו רמז למותה של האהבה, לטווח הקצר שנמשך האושר.

ככאב הכרוך באהבה עוסקת גם הילה לולו לין בעבודת הווידיאו "תתקשר אלי יא מניאק". בסרטה נראה לב בוער, העשוי בדומה לכתובות האש המוכרות מטקסים בצבא ובתנועות הנוער. הלב בוער ואינו מתכלה, וברקע נשמע טקסט המביע ייסורי אהבה. לעבודה כמה רבדים של משמעות: החל בקישור המקומי בין רומנטיקה לצבאיות מרומזת, ועד להקשרים דתיים של אש שאינה מכלה. זאת אחת היצירות המורכבות בתערוכה, וכפי שמעיד שמה, היא בוחנת את היחס האמביוולנטי כלפי מושא האהבה.